

सावित्रीबाई फुले पुणे विद्यापीठ, पुणे

मराठी विषयाचा पुनर्रचित अभ्यासक्रम- जून २०२० पासून

M. A. भाग -२

Choice Based Credit System [CBCS]

निवड आधारित श्रेयांक पद्धत

M. A. मराठी भाग - २ : अभ्यासपत्रिकांची नावे आणि संकेतांक :

सत्र	संकेतांक	Core Courses (CC) (मुख्य अभ्यासपत्रिका)	Credit (श्रेयांक)	संकेतांक	Choice Based Optional Paper (वैकल्पिक अभ्यासपत्रिका)	Credit (श्रेयांक)	Total Credit
3	CC -9	प्रसारमाध्यमांसाठी लेखनकौशल्ये : भाग १	4	CBOP - 12	लोकसाहित्याची मूलतत्त्वे आणि मराठी लोकसाहित्य : भाग १	4	16
	CC-10	साहित्य समीक्षा	4		सौंदर्यशास्त्र : भाग १		
	CC - 11	नेमलेल्या मध्ययुगीन साहित्यकृतींचा अभ्यास : भाग १	4		लेखनविद्या आणि निबंध लेखन : भाग १		
		किंवा			मराठीतील वैचारिक साहित्य		
	नेमलेल्या अर्वाचीन साहित्यकृतींचा अभ्यास : भाग १		साहित्य : सर्जन व उपयोजन : भाग १				
4	CC - 13	प्रसारमाध्यमांसाठी लेखनकौशल्ये : भाग २	4	CBOP -16	लोकसाहित्याची मूलतत्त्वे आणि मराठी लोकसाहित्य : भाग २	4	16
	CC - 14	साहित्य संशोधन	4		सौंदर्यशास्त्र : भाग २		
	CC- 15	नेमलेल्या मध्ययुगीन साहित्यकृतींचा अभ्यास : भाग २	4		लेखनविद्या आणि निबंध लेखन : भाग २		
		किंवा			साहित्याचा सामाजिक दृष्टीने अभ्यास		
	नेमलेल्या अर्वाचीन साहित्यकृतींचा अभ्यास : भाग २		साहित्य : सर्जन व उपयोजन : भाग २				
			24			08	32

M. A. मराठी भाग - २ : प्रश्नपत्रिकेचे स्वरूप

प्रश्नपत्रिका आराखडा		
वेळ : ३ तास	सत्रांत परीक्षा	गुण : ५०
१	दीर्घोत्तरी प्रश्न दोन पैकी एक	१०
२	दीर्घोत्तरी प्रश्न दोन पैकी एक	१०
३	दीर्घोत्तरी प्रश्न दोन पैकी एक	१०
४	दीर्घोत्तरी प्रश्न दोन पैकी एक	१०
५	टिपा लिहा चार पैकी दोन	१०
एकूण		५०
अंतर्गत मूल्यमापन		
१.	लेखी चाचणी / मध्यकालीन चाचणी (एक घ्यावी.)	१५
२.	शोध निबंध	५
३.	ग्रंथालयीन कार्य	५
४.	सादरीकरण	५
५.	लघू प्रश्नमंजुषा	५
६.	गृहपाठ	५
७.	विस्तार कार्य	१०
८.	संशोधन प्रकल्प / खुले पुस्तक परीक्षा	१०
अंतर्गत मूल्यमापनासाठी वरील पर्याय निवडावे. त्यांचे एकूण गुण पन्नास असावे.		५०

तिसरे सत्र

उद्दिष्टे :

- १ प्रसारमाध्यमांकरिता लेखन कौशल्ये आत्मसात करणे.
- २ प्रसारमाध्यमांचे समाजातील महत्त्व विशद करणे.
- ३ प्रसारमाध्यमांच्या स्वरूपाचे ज्ञान करून देणे.
- ४ दृकश्राव्य नवमाध्यमांसाठी लेखन करण्याची क्षमता विकसित करणे.

अभ्यासक्रम :

१. प्रसारमाध्यमे आणि भाषाव्यवहार

- १ प्रसारमाध्यमे : संकल्पना, स्वरूप आणि प्रकार
- २ प्रसारमाध्यमातील आशयनिर्मितीचे स्वरूप, वैशिष्ट्ये आणि भाषाव्यवहार
- ३ मुद्रित माध्यमातील लेखनबंध, आशयनिर्मितीचे स्वरूप आणि वैशिष्ट्ये
- ४ श्राव्य आणि दृकश्राव्य माध्यमातील लेखनबंध, आशयनिर्मितीचे स्वरूप आणि वैशिष्ट्ये

२. मुद्रितमाध्यमांसाठी लेखन

- १ मुद्रितमाध्यम : लेखनप्रकार (बातमी, अग्रलेख, संपादकीयलेख, स्तंभलेख, लेख, जाहिरात.)
- २ लेख : स्वरूप, भाषा आणि वैशिष्ट्ये
- ३ स्तंभलेख : स्वरूप, भाषा आणि वैशिष्ट्ये
- ४ जाहिरात : स्वरूप, भाषा आणि वैशिष्ट्ये

३. नभोवाणीमाध्यमांसाठी लेखन

- १ नभोवाणीवरील विविध कार्यक्रम, लेखनबंध आणि भाषाव्यवहार
- २ सूत्रसंचालन, उद्घोषणा, निवेदन, बातमीपत्र, विशेष कार्यक्रमांचे वृत्तांकन नभोनाट्य, श्रुतिका, रूपक, मुलाखत, चर्चात्मक कार्यक्रम, जाहिरात इ.
- ३ अवलोकनपरलेखन : निवडणूक, साहित्यसंमेलन, विशिष्ट समस्या, सामाजिक प्रश्न, विविध घडामोडी इ. बाबतचे लेखन
- ४ नभोवाणीसाठी जाहिरात लेखन

४. दूरचित्रवाणीमाध्यमांसाठी लेखन

- १ माहितीपर कार्यक्रमांसाठीचे लेखन
- २ संहितालेखन
- ३ उद्घोषक, निवेदन यासाठीचे लेखन
- ४ दूरचित्रवाणीसाठी जाहिरात लेखन

चौथे सत्र

प्रसारमाध्यमांसाठी लेखनकौशल्ये : भाग २ [CC – 13 (4)]

अभ्यासक्रम :

१ माहितीपटासाठी लेखन

- १ माहितीपट व लघुपट : संकल्पना, निर्मिती आणि हेतू
- २ माहितीपट व लघुपटाचे विषय, प्रकार व स्वरूप
- ३ माहितीपटासाठी संशोधन आणि प्रत्यक्ष संहितालेखन
- ४ माहितीपटाचे परीक्षण व आस्वादपरलेखन

२ चित्रपटासाठीचे लेखन

- १ पटकथा : संकल्पना, स्वरूप
- २ पटकथा : रचना व लेखन कौशल्य
- ३ साहित्य आणि पटकथा : परस्परसंबंध
- ४ संवादलेखन
- ५ चित्रपट परीक्षण व आस्वादपरलेखन

३ लिखित स्वरूपाच्या नवसमाजमाध्यमांसाठीचे लेखन

- १ नवसमाजमाध्यमांचे स्वरूप : प्रकार, लेखनबंध, लेखन व भाषा वैशिष्ट्ये (समाजमाध्यमांचे वेगळेपण, बलस्थाने आणि प्रभाव)
- २ फेसबुक, ब्लॉग आणि वेबसाईटसाठीचे लेखन
- ३ प्रतिक्रियात्मक व समीक्षात्मकलेखन : ट्विटर, व्हाटसअप, टेलीग्राम, वी-चाट
- ४ व्यावसायिक संकेतस्थळासाठी आशयलेखन

४ दृकश्राव्य स्वरूपाच्या नवसमाजमाध्यमांसाठीचे लेखन

- १ दृकश्राव्यनवमाध्यम : परिचय व स्वरूप आणि लेखनबंध (समाजमाध्यमांचे वेगळेपण, बलस्थाने आणि प्रभाव)
- २ युट्यूब व्हिडीओसाठी संहितालेखन
- ३ DIY (DO IT YOUR SELF) व्हिडीओसाठी लेखन
- ४ कार्पोरेट व्हिडीओसाठी लेखन (उदा. कॉलेजमाहितीपट, कंपनीमाहितीपट)
- ५ वेबीनार, स्काईप, फेसबुक, लाइव्ह, वेबसेरीज आदी तंत्र साधनांसाठी लेखन

संदर्भ ग्रंथ :

- १ भारतीय रंगभूमी, आद्य रंगाचार्य, नॅशनल बुक ट्रस्ट
- २ अभिनय शास्त्र, स्टानिस्लावस्की, अनुवाद- व.ह.गोळे, कॉन्टिनेंटल प्रकाशन, पुणे
- ३ नाटककाराची कला, जी.बी.प्रिस्ले
- ४ खेळ नाटकाचा, राजीव नाईक, मौज प्रकाशन

- ५ मराठी साहित्य आणि चित्रपटकथा (शतकी वाटचाल), डॉ. प्रवीण महाजन, माय बुक्स पब्लिकेशन, नागपूर.
- ६ मराठी नाट्यलेखन तंत्राची वाटचाल, अ.वा.कुलकर्णी, व्हीनस, पुणे.
- ७ संवादशास्त्र, श्रीपाद जोशी, विजय प्रकाशन, नागपूर.
- ८ मराठी बोलपटांची सविस्तर सूची, भा.वि.धारप, चित्रशाखा महामंडळ, मुंबई.
- ९ चित्रपट : संपादन स्वरूपआणि कार्य, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
- १० बातमीची कार्यक्षेत्रे संपादक, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त संगीत समीक्षा विद्यापीठ, नाशिक
- ११ दूरदर्शनसाठी लेखन, केशव केळकर
- १२ जाहिरातीचे युग, केशव केळकर
- १३ गीतयात्री, माधव मोहोळकर, मौज प्रकाशन
- १४ संगीतशास्त्राचा अभ्यास, बी.आर. देवधर
- १५ थोर संगीतकारांची परंपरा, बी.आर. देवधर
- १६ शब्दप्रधान गायकी, यशवंत देव
- १७ सर्जनात्मक लेखन, आनंद पाटील
- १८ मराठी लेखन मार्गदर्शिका, यास्मिन शेख
- १९ भयंकर सुंदर मराठी भाषा, द.दि.पुंडे
- २० कविता आणि प्रतिमा, सुधीर रसाळ
- २१ कवितेविषयी, वसंत आबाजी डहाके
- २२ पत्रकारितेचा स्वभाव, ल.ना.गोखले
- २३ फीचर रायटिंग, प्रसन्नकुमार अकलूजकर
- २४ भाषांतर मीमांसा, कल्याण काळे, अंजली सोमण
- २५ पत्रकारिता : स्वरूप आणि चिकित्सा, महावीर जोंधळे
- २६ भारतीय रंगभूमीची परंपरा, डॉ.माया सरदेसाई
- २७ भरतमुनीचे नाट्यशास्त्र (अभिनय केंद्री), डॉ.सरोज देशपांडे
- २८ वैखरी, डॉ. अशोक केळकर
- २९ मराठीचिचे मंदिरी, श्री.ना. चाफेकर
- ३० व्यावहारिक मराठी भाषा, शरदिनी मोहिते
- ३१ शब्दसखे, वसंत उत्पात

- ३२ जाहिरात शास्त्र, डॉ.वंदना खेडीकर
- ३३ मराठी चित्रपटाची पटकथा, डॉ.अनिल सपकाळ, प्रतिमा प्रकाशन,पुणे
- ३४ मराठी साहित्य: काही लेखनबंध, डॉ.सुधाकर शेलार, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद
- ३५ व्यावहारिक व उपयोजित मराठी आणि प्रसारमाध्यमांची कार्यशैली, संपादक ,डॉसंदीप सांगळे .
- ३६ व्यासपीठ, डॉ.महादेव वाळुंज

साहित्य समीक्षा [CC – 10 (4)]

तिसरे सत्र

उद्दिष्टे :

- १ साहित्य, समीक्षाव्यवहाराच्या क्षमता विकसित करणे.
- २ समीक्षेची संकल्पना समजावून घेणे.
- ३ समीक्षाव्यवहारातील मूल्यकल्पनांचा परिचय करून घेणे.
- ४ विविध समीक्षापद्धतींमागील विचारव्यूह, दृष्टी समजावून घेणे.
- ५ मराठी साहित्यसमीक्षकांची व संशोधकांची परंपरा समजावून घेणे.
- ६ समीक्षा करण्याची दृष्टी व क्षमता विकसित करणे.
- ७ संशोधनाची संकल्पना, प्रयोजने आणि विविध संशोधन पद्धती समजावून घेणे.
- ८ वाङ्मयीन संशोधनाच्या विविध अभ्यासक्षेत्रांचा परिचय करून घेणे.
- ९ आंतर्विद्याक्षेत्रीय संशोधनाचे स्वरूप आणि महत्त्व लक्षात घेणे.
- १० संशोधन करण्याची दृष्टी व क्षमता विकसित करणे.

अभ्यासक्रम :

१ समीक्षेची संकल्पना :

- १ समीक्षा संकल्पना : स्वरूप आणि प्रयोजन
- २ समीक्षेची प्रक्रिया : वाचन, आस्वाद, विश्लेषण, अर्थनिर्णयन, मूल्यमापन आणि शब्दांकन
- ३ समीक्षेचे उपयोजन : साहित्यकृतीची समीक्षा, लेखकाची समीक्षा, कालखंडाची समीक्षा,
- ४ साहित्यप्रकाराची समीक्षा, साहित्यप्रवाहांची समीक्षा, विचारव्यूहात्मक समीक्षा.
- ५ वाङ्मयीन मूल्ये व जीवनमूल्ये : परस्परसंबंध आणि समीक्षा

२ समीक्षेच्या दृष्टीकोन :

- १ आस्वादक समीक्षा
- २ समाजशास्त्रीय समीक्षा
- ३ चरित्रात्मक समीक्षा
- ४ ऐतिहासिक समीक्षा

३ आधुनिक समीक्षा सिद्धांत : परिचय :

- १ आधुनिकता व उत्तर - आधुनिकता
- २ रूपवाद

- ३ संरचनावाद
- ४ उत्तरसंरचनावाद
- ५ स्त्रीवाद
- ६ नव - इतिहासवाद, उत्तर - वसाहतवाद
- ४ मराठी समीक्षेची वाटचाल :
  - १ इ. स. १८७४ ते इ. स. १९२०
  - २ इ. स. १९२१ ते इ. स. १९४५
  - ३ इ. स. १९४६ ते इ. स. १९७५
  - ४ इ. स. १९७६ ते इ. स. २०००

संदर्भ ग्रंथ :

- १ समीक्षेची नवी रूपे, गंगाधर पाटील
- २ समीक्षामीमांसा (सिद्धांतन आणि समीक्षण), गंगाधर पाटील
- ३ समीक्षा - सिद्धांत, मिलिंद मालशे आणि अशोक जोशी
- ४ वाङ्मयीन वाद, म. सा. परिषद, प्रकाशन पुणे
- ५ टीकाविवेक, श्री.के.क्षीरसागर
- ६ साहित्यसमीक्षा : स्वरूप आणि विकास, ना. वा. गोडबोले, गं. ना. जोगळेकर
- ७ नवसमीक्षा : काही विचारप्रवाह, संपादक गो.म.कुलकर्णी
- ८ आदिबंधात्मक समीक्षा, म.सु.पाटील
- ९ मानसशास्त्रीय समीक्षा, डॉ. अ. वा. कुलकर्णी
- १० साहित्याची निर्मितिप्रक्रिया, आनंद यादव
- ११ मराठी समीक्षेची वाटचाल, गो.म.कुलकर्णी
- १२ साहित्य: स्वरूप आणि समीक्षा, वा.ल.कुलकर्णी
- १३ साहित्य: स्वरूपआणि समीक्षा, दि.के.बेडेकर
- १४ साहित्य: समाज व संस्कृती, दिगंबर पाध्ये
- १५ साहित्यशास्त्र : स्वरूप आणि समस्या, वसंत पाटणकर
- १६ आधुनिक समीक्षा-सिद्धान्त, मिलिंद मालशे
- १७ वाङ्मयीन आकलन, रा.ग.जाधव, वाङ्मय सेवा प्रकाशन, नाशिक रोड
- १८ अहिराणी लोकगीते आणि लोकभाषा, म.सु.पगारे, वाङ्मय सेवा प्रकाशन, नाशिक रोड

- १९ स्त्रीवादी समीक्षा: स्वरूपआणि उपयोजन, डॉ.अश्विनी धोंगडे
- २० जनसाहित्याचा दिशेने, या. वा. वडस्कर
- २१ तौलनिक साहित्याभ्यास : मूलतत्त्वे आणि दिशा, वसंत बापट
- २२ टीकाविवेक, श्री. के. क्षीरसागर
- २३ टीका प्रपंच, कमलाकर दीक्षित, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुणे
- २४ प्रदक्षिणा (खंड १, २), काँटिनेंटल प्रकाशन, पुणे)
- २५ टीका आणि टीकाकार, डॉ. वा.भा.पाठक
- २६ मार्क्सवादी साहित्यविचार, के.रं. शिरवाडकर
- २७ साहित्याचे परीघ, डॉ.निशिकांत ठकार
- २८ साहित्य विचार : संपा. द. न.गोखले, भावे, पाध्ये
- २९ वाङ्मयीन वाद : संकल्पना व स्वरूप, संपा. सीताराम रायकर, आनंद यादव
- ३० समीक्षेतील नव्या संकल्पना, संपा.डॉ.मनोहर जाधव
- ३१ सामाजिक शास्त्रे आणि साहित्य, संपा.डॉ.ह.श्री.साने
- ३२ साहित्य आणि संस्कृती, डॉ. दु. का. संत
- ३३ वाङ्मयीन संज्ञा व संकल्पना कोश, संपा. वसंत डहाके व इतर
- ३४ कवितेची शैली, डॉ. महेंद्र कदम
- ३५ कादंबरी : सार आणि विस्तार, डॉ.महेंद्र कदम
- ३६ स्त्रीवादी विचार आणि समीक्षेचा मागोवा, डॉ.शोभा पाटील,
- ३७ समीक्षेतील अवतरणे, रा.ग. जाधव
- ३८ मराठीतील रूपनिष्ठ समीक्षा, डॉ. सिद्धार्थ आगळे

चौथे सत्र

साहित्य संशोधन [CC -14]

अभ्यासक्रम :

१ संशोधन: संकल्पना व स्वरूप :

- १ संशोधन : संकल्पना, स्वरूप, प्रेरणा, प्रयोजन, प्रकार आणि आवश्यकता
- २ संशोधकांच्या अंगी असणारे आवश्यक गुण
- ३ संशोधन प्रक्रियेतील विविध टप्पे
- ४ संशोधनाची साधने : संदर्भ ग्रंथ, नियतकालिके, वृत्तपत्रे, कोशवाङ्मय, सूचिवाङ्मय, हस्तलिखिते, शिलालेख, ताम्रपट इ.

२ साहित्य संशोधनाची अभ्यासक्षेत्रे

- १ साहित्यकृतीनिष्ठ संशोधन
- २ साहित्यप्रकारनिष्ठ संशोधन
- ३ लेखकाचा अभ्यास
- ४ कालखंडाचा अभ्यास
- ५ विशिष्ट धर्मसंप्रदायाचा अभ्यास
- ६ भाषिक संशोधन
- ७ लोकसाहित्यविषयक संशोधन
- ८ तौलनिक साहित्याभ्यास
- ९ वाङ्मयेतिहासासंबंधी संशोधन
- १० संहिता संपादन व विश्लेषण

३ आंतर्विद्याशाखीय संशोधन

- १ साहित्य आणि तत्त्वज्ञान
- २ साहित्य आणि समाजशास्त्र
- ३ साहित्य आणि मानसशास्त्र
- ४ साहित्य आणि संस्कृती
- ५ साहित्य आणि सौंदर्यशास्त्र
- ६ साहित्य आणि इतिहास
- ७ साहित्य आणि राज्यशास्त्र

८ साहित्य आणि अर्थशास्त्र

४ संशोधन पद्धती, आराखडा आणि संदर्भसाधने

१ संशोधन विषयाची निवड

२ संशोधन पद्धती : विमर्शक पद्धती, शास्त्रीय पद्धती, क्षेत्रीय, सर्वेक्षणात्मक, निष्कर्षात्मक, तुलनात्मक, अवगामी, उदगामी, ऐतिहासिक, समाजशास्त्रीय, विश्लेषणात्मक आदी पद्धती.

३ संशोधन प्रारूप, आराखडा स्वरूप

४ संदर्भसाधने, इंटरनेटवरील साधने

संदर्भ ग्रंथ :

- १ भाषा व साहित्य संशोधन : खंड १,२,३- १९८९, संपा.वसंत स.जोशी, म.ना.अदवंत, गं.ना.जोगळेकर व इतर संपादक, महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे.
- २ शोध निबंधाची लेखनपद्धती, स.गं.मालशे, लोकवाङ्मय गृह प्रकाशन मुंबई.
- ३ मराठी साहित्य संशोधन : स्वरूप आणि दिशा, शं.रा.राणे, का.स.वाणी म.प्र.अ.संस्था धुळे.
- ४ मराठी साहित्य संशोधन : नव्या दिशा, संपादक- अविनाश आवलगावकर,प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
- ५ साहित्याचा अभ्यास- डॉ.र.बा.मंचरकर सद्भाव ग्रंथ, चं.वि.जोशी व इतर, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
- ६ संशोधनाची क्षितिजे- वि.भि.कोलते, गौरव ग्रंथ, भा.ल.भोळे संपादक, अमेय प्रकाशन, नागपूर.
- ७ प्राचीन मराठी हस्तलिखिते: संशोधन आणि संपादन, श्री.रं.कुलकर्णी,का.स.वाणी व.प्र.अ.संस्था, धुळे.
- ८ मराठी प्रबंध सूची, व.वि. कुलकर्णी, साहित्य प्रसार केंद्र, नागपूर.
- ९ मराठी साहित्य संशोधन, म.पां.भावे, श्रीहरी भिडे, पद्माकर शिरवाडकर (संपादक), महाराष्ट्र साहित्य परिषद, ठाणे.
- १० शोधविज्ञान कोश, दु. का.संत, पुणे विद्यार्थिगृह प्रकाशन, पुणे.
- ११ मराठी संशोधनविद्या, डॉ.उषा देशमुख, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
- १२ साहित्य शोधणी, डॉ.उषा देशमुख, नीहारा प्रकाशन, पुणे .
- १३ साहित्यसमीक्षा आणि पारिभाषिक संज्ञा, वसंत दावतर, म.रा.सा.सं.मंडळ, मुंबई,
- १४ संशोधन पद्धती : प्रक्रिया आणि अंतरंग, डॉ.दु.का.संत, अनाथ विद्यार्थिगृह प्रकाशन, पुणे
- १५ संशोधन : स्वरूपआणि पद्धती, संपादक: डॉ.सु.रा.चुनेकर, रंगनाथ पठारे, शि.प्र. संस्था, संगमनेर.
- १६ लोकसाहित्य शोध व समीक्षा, रा.चिं.ढेरे.
- १७ संशोधन : सिद्धांत व पद्धती,सदा कऱ्हाडे
- १८ साहित्य संशोधन : वाटा आणि वळणे, डॉ.सुधाकर शेलार,अक्षरवाङ्मय प्रकाशन,पुणे.

- १९ लोकसाहित्य मीमांसा, भाग १, २, डॉ.विश्वनाथ शिंदे
- २० लोकसाहित्य स्वरूपव विवेचन, कालभूत
- २१ वाङ्मयीन विद्वता, डॉ.दु.का.संत.
- २२ लोकसाहित्याचे स्वरूप, डॉ. तारा भवाळकर
- २३ लोकगीतांचे माझे स्मरण, डॉ.य.ग. शिंदे
- २४ लोकमानसातील पारंपरिक कोळीगीते, शेट्टे, जगदीश संसारे, रामचंद्र वरड
- २५ लोकसाहित्य दर्शन, (संपा.)डॉ.रमेश देवरे
- २६ लोकसाहित्याच्या अभ्यास दिशा, डॉ. तारा भवाळकर
- २७ लोकसाहित्यातील कुटुंब चित्रण, डॉ.लता महाजन
- २८ लोकसाहित्यातील स्त्रीजीवन, डॉ.भारती रेवडकर
- २९ साहित्यसंशोधन : वाटा आणि वळणे - डॉ.सुधाकर शेलार.
- ३० संशोधनप्रदीप, डॉ.वेदश्री थिगळे
- ३१ ज्ञानेश्वरी अध्याय ९, डॉ. विद्यासागर पाटंगणकर, डॉ. अशोक देशमाने
- ३२ साहित्य : संशोधन व समीक्षा, राजेंद्र सलालकर

नेमलेल्या मध्ययुगीन साहित्यकृतींचा अभ्यास [CC- 11]

तिसरे सत्र

उद्दिष्टे:

- १ मध्ययुगीन कालखंडातील साहित्यप्रकार, संकल्पना व स्वरूप लक्षात घेणे.
- २ साहित्यकृतींची वैशिष्ट्ये जाणून घेणे.
- ३ साहित्यकृतींतील वाङ्मयीनमूल्ये आणि जीवनमूल्ये जाणून घेणे.
- ४ कालखंड आणि साहित्यकृतीच्या निर्मितीचा अनुबंध शोधणे.

अभ्यासक्रम :

नेमलेल्या मध्ययुगीन साहित्यकृती

- १ संत ज्ञानदेवांचे हरिपाठाचे अभंग
- २ स्मृतिस्थळ
- ३ दमयंती स्वयंवर, रघुनाथ पंडित

चौथे सत्र

नेमलेल्या मध्ययुगीन साहित्यकृतींचा अभ्यास [CC- 15]

अभ्यासक्रम :

नेमलेल्या मध्ययुगीन साहित्यकृती

- १ संत तुकारामांचे निवडक अभंग ३ आज्ञापत्र, रामचंद्रपंत अमात्य
२ श्लोक केकावली, मोरोपंत

संत तुकारामांचे निवडक अभंग यामध्ये खालील अभंगांचा समावेश करण्यात आला आहे.					
अ.न.	अभंग अंक	अभंग	अ.न.	अभंग अंक	अभंग
१	२	सुंदर तें ध्यान उभें विटेवरी ।	१६	२००६	माझिये जातीचें मज भेटो कोणी ।
२	४६	विष्णुमय जग वैष्णवांचा धर्म ।	१७	२११४	भाग्यवंत म्हणों तयां ।
३	८७	कानडीनें केला मन्हाटा भ्रतार ।	१८	२३०६	हें चि दान देगा देवा ।
४	८८	सुख पाहता जवापाडें ।	१९	२३८०	मुंगीचिया घरा कोण जाय मूळ ।
५	२६६	कन्या सासुरासि जाये ।	२०	२४८१	वृक्षवल्ली आम्हां सोयरीं वनचरें ।
६	२८९	न लगे चंदना सांगावा परिमळ ।	२१	२६६९	आपुलें मरण पाहिलें म्यां डोळां ।
७	३२०	बरे देवा कुणबी केलों ।	२२	२८२१	भेटीलागीं जीवा लागलीसे आस ।
८	३४७	जें कां रंजलें गांजलें ।	२३	२८६४	जोडोनियां धन उत्तम वेव्हारें ।
९	९२३	कोणाच्या आधारे करूं मी विचार ।	२४	२८९२	मुंगी होउनि साकर खावी ।
१०	९८७	मऊ मेणाहून आम्ही विष्णुदास ।	२५	२९५०	आपुलिया बळें नाहीं मी बोलत ।
११	९९३	अणुरणीयां थोकडा ।	२६	३२५०	फोडिलें भांडारें ।
१२	१३२०	नामदेवें केलें स्वप्नामाजी जागें ।	२७	३२५१	आनंदाचे डोहीं आनंदतरंग ।
१३	१३३५	बरें जालें देवा निघालें दिवाळे ।	२८	३३९६	आम्हां घरीं धन शब्दचीं च रत्नें ।
१४	१५९२	आपुल्या माहेरा जाईन मी आतां ।	२९	४३३२	काय बा करिशी सोवळें ओवळें ।
१५	२०००	जेथें जातों तेथें तूं माझा सांगाती ।	३०	४४७१	आम्ही जातों आपुल्या गावां ।

संदर्भ ग्रंथ :

- १ श्रीज्ञानेश्वरदर्शन, संपा. न.ब.देशमुख
२ स्मृतिस्थळ, संपा.डॉ. रमेश आवलगावकर, चंद्रकला प्रकाशन,पुणे
३ स्मृतिस्थळ, संपा.डॉ. यू. म.पठाण, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
४ दमयंती स्वयंवर, संपा.डॉ.सतीश बडवे,चिन्मय प्रकाशन,औरंगाबाद
५ दमयंती स्वयंवर, संपा. शकुंतला पुंडे, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
६ मोरोपंतांची श्लोककेकावली - संपा.सतीश बडवे, शब्दालय प्रकाशन, श्रीरामपूर, अहमदनगर.
७ आज्ञापत्र,संपादक, विलास खोले, लोकवाङ्मय गृह, मुंबई
८ महाराष्ट्र सारस्वत, वि.ल.भावे, शं.गो.तुळपुळे

- ९ मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड १, २, ३ महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे
- १० प्राचीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, अ.ना.देशपांडे
- ११ प्राचीन मराठी गद्य : प्रेरणा आणि परंपरा, श्री.रं.कुलकर्णी
- १२ राजवाडेलेखसंग्रह, संपा. तर्कतीर्थ लक्ष्मणशास्त्री जोशी
- १३ मराठी गद्याचे पूर्वरंग, संपादक भीमराव कुलकर्णी
- १४ मराठी वाङ्मयाचा विवेचक इतिहास अर्वाचीन कालखंड, डॉ. प्र.न. जोशी
- १५ महाराष्ट्र जीवन खंड १ व २, गं. बा. सरदार
- १६ महाराष्ट्राचा सांस्कृतिक इतिहास, शं. दा. पेंडसे
- १७ वाङ्मयेतिहासाची संकल्पना. द. दि. पुंडे
- १८ महानुभाव संशोधन खंड-१. वि.भि.कोलते
- १९ महानुभावीय पंथ आणि त्याचे वाङ्मय, शं.गो.तुळपुळे
- २० यादवकालीन मराठी भाषा, शं.गो.तुळपुळे
- २१ संत वाङ्मयाची सामाजिक पार्श्वभूमी, गं. बा. सरदार
- २२ महानुभाव संत, वसंत स.जोशी
- २३ चक्रधर चरित्र, वि.भि.कोलते
- २४ मराठी भाषेचा व वाङ्मयाचा इतिहास, बा.अ.भिडे
- २५ प्राचीन मराठी कविता खंड -१ ते ६, संपा. ज. शा.देशपांडे, कृष्णदास महानुभाव
- २६ महाराष्ट्रीयानांचे काव्यपरीक्षण, श्री.व्यं.केतकर
- २७ मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड पहिला, ल.रा.पांगारकर
- २८ मराठी वाङ्मयाभिरूचीचे विहंगावलोकन, रा.श्री.जोग
- २९ महाराष्ट्रातील पाच संप्रदाय, पं.रा.मोकाशी
- ३० पाच संतकवी, शं.गो.तुळपुळे
- ३१ वारकरी पंथ : उदय व विकास, भा.पं. बहिरट
- ३२ ज्ञानदेव आणि नामदेव, शं.दा. पेंडसे
- ३३ मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, स.गं.मालशे
- ३४ मराठी लावणी वाङ्मय, गंगाधर मोरजे
- ३५ पंडिती काव्य, के.ना.वाटवे, कुसुम कुलकर्णी
- ३६ पंडित कवी, के.ना.वाटवे
- ३७ मराठी आख्यान कविता: एक अभ्यास, गं.बा.ग्रामोपाध्ये
- ३८ प्राचीन मराठी वाङ्मयाचे स्वरूप, ह.श्री.शेणोलीकर
- ३९ मन्हाटी लावणी, म.वा.धोंड
- ४० मराठी शाहिरीची परंपरा, म.वा.धोंड
- ४१ मराठी शाहिरी वाङ्मय, म.न.सहस्रबुद्धे

- ४२ तंत्रकवी तथा शाहीर, य.न.केळकर
- ४३ ऐतिहासिक पोवाडे खंड -१ ते ३, य.न.केळकर
- ४४ बखर वाङ्मय, र.वि. हेरवाडकर
- ४५ महानुभाव साहित्य : शोधसंचार, डॉ. अविनाश आवलगावकर
- ४६ संतसाहित्य आकलन आणि अध्यापन, वसंत आबाजी डहाके आणि इतर, महाराष्ट्र राज्य माध्य. व उच्च माध्य. शिक्षण मंडळ, पुणे.
- ४७ तुका म्हणे, दिलीप चित्रे
- ४८ तुकाराम, भालचंद्र नेमाडे
- ४९ त्रयोदशी, सदानंद मोरे
- ५० चार भावंडे, सदानंद मोरे
- ५१ तुकारामदर्शन, सदानंद मोरे
- ५२ नाचू कीर्तनाच्या रंगी, यशवंत पाठक
- ५३ तुका म्हणे भाग १, भाग २, डॉ. दिलीप धोंडगे
- ५४ भगवद् – गीता, साहेबराव बन्सी आवारे
- ५५ मध्ययुगीन साहित्याविषयी, डॉ.सतीश बडवे, मीरा बुक्स पब्लिकेशन, औरंगाबाद.
- ५६ संत साहित्य समीक्षेचे बीजप्रवाह, डॉ.सतीश बडवे, गुरुकुल प्रतिष्ठान,पुणे.
- ५७ साहित्याची सामाजिकता, डॉ.सतीश बडवे,शब्दालय प्रकाशन,श्रीरामपूर,अहमदनगर.
- ५८ मराठी संत कवयित्रींचा इतिहास, डॉ. विद्यासागर पटांगणकर
- ५९ वारकरी संप्रदाय : साहित्य व तत्त्वज्ञान, डॉ. विद्यासागर पटांगणकर
- ६० मध्ययुगीन मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, डॉ. विद्यासागर पटांगणकर
- ६१ संतसाहित्यातील सामाजिकता, डॉ. तानाजी पाटील
- ६२ महानुभाव आणि वारकरी साहित्य, सुग्राम पुल्ले
- ६३ महानुभाव आणि वारकरी साहित्याचे अंतरंग, सुग्राम पुल्ले
- ६४ ज्ञानदेवांचा लोकतत्वीय अभ्यास, डॉ. प्रमोद पडवळ, स्नेहवर्धन प्रकाशन, पुणे.
- ६५ संतसाहित्य मीमांसा, संपादक डॉ. ताहेर पठाण, डॉ. न.ब.कदम
- ६६ दीप चैतन्याचा, डॉ. अशोक लिंगेकर
- ६७ वारी एक आनंद सोहळा, दीपक बिचे
- ६८ पसायदान, दीपक बिचे
- ६९ संत साहित्य : स्वरूप आणि शोध, डॉ. बाबुराव उपाध्ये
- ७० संतांचे भक्ती आंदोलन, डॉ. संदीप तापकीर
- ७१ संत तुकाराम गाथेतील लोकमानस, डॉ.दत्तात्रेय फलके, सुप्रभा प्रकाशन, नाशिक.प्रथमावृत्ती २०१५.
- ७२ <https://www.youtube.com/watch?v= PhGAp2QnwM>

नेमलेल्या अर्वाचीन साहित्यकृतींचा अभ्यास [CC- 11]

तिसरे सत्र

उद्दिष्टे :

- १ अर्वाचीन कालखंडातील साहित्यप्रकार, संकल्पना व स्वरूप लक्षात घेणे.
- २ साहित्यकृतींची वैशिष्ट्ये जाणून घेणे.
- ३ साहित्यकृतींतील वाङ्मयीनमूल्ये आणि जीवनमूल्ये जाणून घेणे.
- ४ अर्वाचीन साहित्यप्रकारांची वैशिष्ट्ये जाणून घेणे.
- ५ कालखंड आणि साहित्यकृतीच्या निर्मितीचा अनुबंध शोधणे.

अभ्यासक्रम :

- १ स्त्रीपुरुष तुलना – ताराबाई शिंदे
- २ शेटजी प्रताप – मुकुंदराव पाटील
- ३ शोभा यात्रा – शफाअत खान

चौथे सत्र

नेमलेल्या अर्वाचीन साहित्यकृतींचा अभ्यास [CC- 15]

अभ्यासक्रम :

- १ अमेरिका - अनिल अवचट
- २ दिवे गेलेले दिवस – रंगनाथ पठारे
- ३ वाट तुडवताना - उत्तम कांबळे

संदर्भ ग्रंथ :

- १ ताराबाई शिंदे-लिखित स्त्री पुरुष तुलना, संपा.विलास खोले
- २ स्त्री-पुरुष तुलना- संपा. नागनाथ कोत्तापले
- ३ शेटजी प्रताप, संपा. प्रा. जी.ए. उगले, दीनमित्रकार मुकुंदराव पाटील स्मारक समिती, तरवडी, ता. नेवासे जि. अ. नगर, द्वितीय आवृत्ती, २००३.
- ४ सत्यशोधक मुकुंदराव पाटील, एरंडे अशोक, स्फूर्ती प्रकाशन, अ. नगर, प्रथमावृत्ती, १९९६.
- ५ अर्वाचीन मराठीतील खंडकाव्ये (१८५०-१९५०), तोडमल ह. कि., काँटिनेंटल, पुणे, आ. पहिली, १९६३.
- ६ सत्यशोधक साहित्याचा इतिहास(खंड पहिला), श्रीराम गुंदेकर, मुक्तरंग प्रकाशन, लातूर, प्रथमावृत्ती, १ मे २०१०.

- ७ सत्यशोधक चळवळ : वाटचाल आणि चिकित्सा, संभाजी खराट, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे.
- ८ सत्यशोधकीय नियतकालिके, डॉ. अरुण शिंदे, कृष्णा संशोधन व विकास अकादमी, मंगळवेढा, सोलापूर, द्वितीय आवृत्ती, २८ नोव्हेंबर २०१९.
- ९ माझ्या लिखाणाची गोष्ट, अनिल अवचट, समकालीन प्रकाशन
- १० समकालीन कादंबरीकार : भालचंद्र नेमाडे आणि रंगनाथ पठारे, राम वाघमारे, शब्दालय प्रकाशन
- ११ प्रत्यय आणि व्यत्यय एक संवाद, दिलीप पुरुषोत्तम चित्रे आणि रंगनाथ पठारे, शब्दालय प्रकाशन
- १२ रंगनाथ पठारे यांच्या साहित्यातील स्त्री-दर्शन, राजेंद्र सलालकर, शब्दालय प्रकाशन
- १३ तिरकसपणातील सरळता, संपा. राजन गवस, शब्दालय प्रकाशन आधुनिक मराठी वाङ्मयाचा इतिहास खंड १ व २, डॉ. अ. ना. देशपांडे
- १४ साहित्य : आशय आणि आविष्कार, सतीश कामत
- १५ डॉ. रंगनाथ पठारे साहित्य विशेषांक, सक्षम समीक्षा, संपा. डॉ. शैलेश त्रिभुवन, ऑक्टो- नोव्हें- डिसेंबर २०१९.
- १६ निवडक उत्तम कांबळे - संपा. प्रल्हाद लुलेकर, कैलाश पब्लिकेशन, औरंगाबाद.
- १७ साहित्यिक उत्तम कांबळे, डॉ. सिंधू जयवंत आवळे, निर्मिती संवाद प्रकाशन, कोल्हापूर.
- १८ उत्तम कांबळे यांची आत्मकथने, संपा. डॉ. शैलेश त्रिभुवन, डायमंड पब्लिकेशन, पुणे.
- १९ उत्तम कांबळे यांच्या गाजलेल्या प्रस्तावना, संपा. मिलिंद कसबे, सुगावा प्रकाशन, पुणे
- २० उत्तम कांबळे अव्यक्त माणसांच्या कथा, संपा. राजन गवस, मनोविकास प्रकाशन, पुणे.
- २१ वाट तुडवतानाच्या शोधात, संपा. आशुतोष पाटील, शब्दालय प्रकाशन,
- २२ मराठी वाङ्मयाचा इतिहास, खंड ४, ५, ६, महाराष्ट्र साहित्य परिषद, पुणे
- २३ प्रदक्षिणा खंड १ व २ (सा.वा.नाशिक), कॉन्टीनेन्टल प्रकाशन, पुणे
- २४ मराठी वाङ्मयाचा विवेक इतिहास अर्वाचीन कालखंड, डॉ. प्र.न. जोशी
- २५ अर्वाचीन मराठी गद्याची पूर्वपीठिका, गं. बा. सरदार
- २६ मराठी गद्याचा इंग्रजी अवतार, द. वा. पोतदार
- २७ महाराष्ट्र जीवन खंड १ व २, गं. बा. सरदार
- २८ साहित्य समाज आणि संस्कृती, दिगंबर पाध्ये
- २९ मराठी वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी, गो. म. कुलकर्णी
- ३० अर्वाचीन मराठी वाङ्मयाची सांस्कृतिक पार्श्वभूमी, सदा कऱ्हाडे
- ३१ एकोणिसाव्या शतकातील महाराष्ट्र, य. दि. फडके
- ३२ विसाव्या शतकातील महाराष्ट्र, य. दि. फडके

- ३३ मराठी साहित्य प्रेरणा आणि स्वरूप, गो. मा. पवार व म. द. हातकणंगलेकर
- ३४ मराठी वाङ्मयाची सद्यस्थिती, संपादक डॉ.विद्यागौरी टिळक, डॉ. द. दि. पुंडे
- ३५ मराठी कथा रूप आणि परिसर, म. द. हातकणंगलेकर
- ३६ मराठी कथा उदगम आणि विकास, इंदुमती शेवडे
- ३७ धार आणि काठ, नरहर कुरुंदकर
- ३८ टीकास्वयंवर, भालचंद्र नेमाडे
- ३९ खडक आणि पाणी, गंगाधर गाडगीळ
- ४० आधुनिक मराठी कविता, रा. श्री. जोग
- ४१ कविता आणि प्रतिमा, सुधीर रसाळ
- ४२ मराठी कविता, वा.ल. कुलकर्णी
- ४३ कवितेविषयी, वसंत आबाजी डहाके
- ४४ मराठी नाटक आणि रंगभूमी, वि. भा. देशपांडे
- ४५ नाटक वाङ्मयप्रकार, दत्ता भगत, यशवंतराव चव्हाण महाराष्ट्र मुक्त विद्यापीठ, नाशिक
- ४६ नाटक : आशय आणि आकलन, अनिल सपकाळ
- ४७ मराठी रंगभूमीच्या तीस रात्री खंड १, २ व ३, मकरंद साठे
- ४८ रंगविमर्श, नरहर कुरुंदकर
- ४९ शोकनाट्याचे साहित्यरूप, सदा कन्हाडे
- ५० मराठी नाट्यकला आणि नाट्यवाङ्मय, श्री.ना.बनहट्टी
- ५१ नाटक एक चिंतन, वसंत कानेटकर
- ५२ दलित रंगभूमी, भालचंद्र फडके
- ५३ आधुनिक मराठी काव्य : उद्गम, विकास आणि भवितव्य, दि. के. बेडेकर
- ५४ मराठी कविता एक दृष्टिक्षेप, नागनाथ कोत्तापल्ले
- ५५ मराठी कविता १९४५ ते १९६०, रा. श्री. जोग
- ५६ कामगार कवितेतील सामाजिक जाणिवा, दिलीप पी. पवार
- ५७ कवितेचा अंतःस्वर, देवानंद सोनटक्के
- ५८ मराठी कादंबरीचा इतिहास, चंद्रकांत बांदिवडेकर
- ५९ मराठी कादंबरी पहिले शतक, कुसुमावती देशपांडे
- ६० कादंबरी आणि मराठी कादंबरी, उषा हस्तक

- ६१ मराठी कादंबरी प्रेरणा व स्वरूप, कुसुमावती देशपांडे
- ६२ मराठी प्रादेशिक कादंबरी, मदन कुलकर्णी
- ६३ कादंबरी : स्वरूप व समीक्षा, द. भि. कुलकर्णी
- ६४ निवडक मराठी समीक्षा, संपादक गो. मा. पवार
- ६५ कादंबरी : एक साहित्यप्रकार, हरिश्चंद्र थोरात
- ६६ मराठी कादंबरी : त्रेसष्ट ते तेरा, हरिश्चंद्र थोरात
- ६७ साहित्यकृतीचा अभ्यास, हरिश्चंद्र थोरात
- ६८ आत्मचरित्र मीमांसा, आनंद यादवचरित्र - आत्मचरित्र, अ. म. जोशी
- ६९ चरित्र - आत्मचरित्र, सदा कऱ्हाडे
- ७० दलितांची आत्मकथने : संकल्पना व स्वरूप, डॉ. वासुदेव मुलाटे
- ७१ दलित आत्मचरित्रे : साहित्य आणि समाज - डॉ. रमेश धोंडगे
- ७२ मराठी प्रवासवर्णनाची वाटचाल, नीला पांढरे
- ७३ मराठीतील आत्मचरित्रपर लेखन, उषा हस्तक
- ७४ मराठी वाङ्मय कोश, खंड ४, संपादक, विजया राजाध्यक्ष
- ७५ आत्मचरित्र, मराठी विश्वकोश, खंड २
- ७६ विसाव्या शतकातील मराठी आत्मचरित्र, उषा हस्तक
- ७७ मराठीतील चरित्रात्मक कादंबरी, शिरीष लांडगे
- ७८ मराठी कादंबरी आशय आणि आविष्कार, दत्ता घोलप
- ७९ महाराष्ट्रातील विस्थापित आणि मराठी कादंबरी, संजय नगरकर
- ८० एकोणिसावे शतक : सुधारणावाद व मराठी साहित्य, सुधाकर शेलार, स्वरूप प्रकाशन, औरंगाबाद
- ८१ मराठी साहित्य : काही लेखनबंध, डॉ. सुधाकर शेलार, स्वरूपप्रकाशन, औरंगाबाद
- ८२ मराठी कादंबरी : परंपरा आणि चिकित्सा, राजेंद्र सलालकर
- ८३ कामगार कवितेतील सामाजिक जाणिवा, डॉ. दिलीप पवार, सुगावा प्रकाशन, पुणे
- ८४ मराठी ग्रामीण लेखिकांची कथा, जया कदम, शब्दवैभव प्रकाशन, पुणे.
- ८५ ग्रामीण लेखिकांचे साहित्य: स्वरूप, विकास आणि दिशा, संपादक- डॉ. जया कदम, डॉ. प्रवीण ताटे देशमुख, प्रा. राणी शेंडकर, शब्दवैभव प्रकाशन, पुणे.
- ८६ साहित्यातील स्त्रीवाद, संपादक महादेव वाळुंज, प्रज्ञा लामतुरे
- ८७ ग्रामीण बोलीभाषेचे वैभव, प्रज्ञा लामतुरे

- ८८ आधुनिक मराठी कविता : वेदना आणि विद्रोह, महादेव कांबळे
- ८९ मराठी साहित्याचे समकालीन संदर्भ, विनायक येवले
- ९० स्त्रीभान : स्त्रियांच्या साहित्याची समीक्षा, संपादक कविता घोंगडे
- ९१ कादंबरीनिर्मिती विशेषांक, संपादक बाळासाहेब घोंगडे
- ९२ तीन नाटके, नागनाथ बळते

लोकसाहित्याची मूलतत्त्वे आणि मराठी लोकसाहित्य [CBOP - 12]

तिसरे सत्र

उद्दिष्टे :

- १ लोकसाहित्याच्या मूलतत्त्वांची ओळख करून देणे.
- २ मराठीतील लोकसाहित्याच्या संकलन, संशोधन व मूल्यनास चालना देणे.
- ३ लोकसाहित्याचे स्वरूप, व्यापकता व सर्वसमावेशकता लक्षात आणून देणे.
- ४ लोकसाहित्यातील विविध प्रकार, स्वरूप व विशेष समजावून घेणे.
- ५ लोकसाहित्यातील सामाजिक, धार्मिक, सांस्कृतिक जाणिवा स्पष्ट करणे.
- ६ लोकसाहित्याच्या अभ्यासक्षेत्राची व्याप्ती समजावून घेणे.
- ७ लोकसाहित्याचे कलात्मक सौंदर्य व कलाविष्काराचे स्वरूप जाणून घेणे.
- ८ लोकसाहित्याच्या अभ्यासकांचे लोकसाहित्यातील योगदान अभ्यासणे.

अभ्यासक्रम :

१ लोकसाहित्य :स्वरूप व व्याप्ती

- १ लोकसाहित्याच्या भारतीय व पाश्चात्य अभ्यासकांच्या व्याख्या.
- २ लोक'व 'साहित्य'या पदाचे स्पष्टीकरण
- ३ लोकसाहित्याची प्रयोजने
- ४ लोकसाहित्याच्याउत्पत्तीविषयक विविध उपपत्ती
- ५ लोकसाहित्याचे सामाजिक, राष्ट्रीय व सांस्कृतिक जीवनाशी असलेले अनुबंध
- ६ लोकसाहित्याचे इतिहास, पुरातत्त्व, मानवंशशास्त्र, भाषाशास्त्र, मानसशास्त्र, धर्मशास्त्र, दैवतकथाशास्त्र इ. शास्त्रांशी असलेले अनुबंध.

२ लोकसाहित्याचा अभ्यास

- १ लोकसाहित्याचे जागतिक अभ्यासक्षेत्र
- २ लोकसाहित्याच्या अभ्यासाच्या विविध संप्रदाय व त्यांचे वेगळेपण

३ लोकसाहित्य व लोकजीवन

- १ लोकसाहित्य आणि लोकजीवनप्रवाह अनुबंध
- २ लोकसाहित्याचानिसर्ग, तत्त्वज्ञान, मानवी जीवन, शास्त्रे, समाज, संस्कृती, धर्म, व्यवहार इ.
- ३ क्षेत्रांशी असलेल्या अनुबंधाचेस्वरूप

- ४ लोकसाहित्यातील परिवर्तन, पर्याय आणि चिरंतनत्व
- ४ लोकसाहित्य व ग्रांथिक साहित्य संबंध
- १ लोकसाहित्य आणि महाकाव्य यांचा अनुबंध
  - २ लोकसाहित्य व संतकवीची कविता (अभंग, ओवी, पदे गौळणी, आरत्या भारूडे इ.)
  - ३ लोकसाहित्य व अर्वाचीन साहित्य यांचा अनुबंध
  - ४ लोकसाहित्यातील लोकतत्त्व, आदिबंध आणि लोकबंध
  - ५ लोकसाहित्यातील लोकसमजुती, रूढी-परंपरा, विधी-विधाने, मंत्र-तंत्र, लोकभ्रम, लोककला, सामाजिक व भाषिक संकेत, वाक्प्रचार, म्हणी, कोडी, उखाणे इ.
  - ६ लोकसाहित्याचे प्रादेशिक, सामाजिक आणि सांस्कृतिक विशेष

चौथे सत्र

लोकसाहित्याची मूलतत्वे आणि मराठी लोकसाहित्य [CBOP -16]

अभ्यासक्रम :

१ मराठीतील लोकसाहित्याचे स्वरूप

- १ मराठीतील लोकसाहित्याचा आशय, भाषा, रचना, प्रदेश यांचे विशेष
- २ मराठी लोकगीते: प्रेरणा व स्वरूप व विशेष : अ) १. स्त्रीगीते २. पुरुषगीते ३. सणोत्सवाची गाणी, ४. विधिगीते (जत्रा-यात्रा-प्रसंगी) ५. भलरीगीते ६. श्रमगीते ७. संस्कारगीते (लग्न, पाचवी, बारसे इ.) ८. बडबडगीते ९. साखळीगीते आ) कथा गीते,लोकगीते व लौकिकगीते यांतील भेद इ) लोकगीते व आधुनिक गेय कविता (भावगीते, पदे व इतर कविता, नाट्यगीते, सिनेगीते)

२ मराठी लोककथा: प्रेरणा,स्वरूप व विशेष

- १ लोककथांचे प्रकार : १) दैवतकथा, उत्पत्तीकथा, व्रतकथा इ. २) अब्दुत कथा, परिकथा ३) दंत कथा-स्थानिक व भटकी दंतकथा ४) प्राणीकथा, बोधकथा ५) हस्तकथा ६) मालाकथा ७) लोककथा, कल्पनाबंध विचार,

३ मराठी लोकसाहित्याचे विविध कलाविष्कार आणि कलात्मक सौंदर्य

१. मराठी लोकनाट्य व लोककला: घटक स्वरूप, परंपरा व विशेष अ) रंजननाट्य - तमाशा आ) धार्मिक उपासना नाट्ये, कीर्तन, लळीत, गोंधळ व जागरण २.महाराष्ट्र लोकसंस्कृती उपासकाचे आविष्कार-वासुदेव, पिंगळा, चित्रकथी, भुत्ये, गोंधळी,वाघे,मरीआई, नंदीबैलवाले, माकडवाले, दरवेशी, कोल्हाटी, मांग गारूडी इ.
- २ मराठी लोकसाहित्याचे कलात्मक सौंदर्य : १ मराठी लोकसाहित्याचे कलात्मक सौंदर्य : स्वरूप व विशेष २ लोककला सादरीकरण: अभिजात, आधुनिक कला व साहित्याशी अनुबंध ३ साहित्यसमीक्षेचा लोकसाहित्य शास्त्रीय (लोकतत्त्वीय किंवा लोकबंधात्मक) दृष्टिकोन ४ लोकसाहित्याचे सादरीकरण, जाणवा आणि आस्वाद्यता

४ मराठी लोकसाहित्य अभ्यासकांची परंपरा आणि विविध संस्था

- १ मराठी लोकसाहित्याच्या अभ्यासकांचा परिचय
- २ साने गुरुजी, सरोजिनी बाबर, दुर्गा भागवत, रा.चिं. ढेरे, प्रभाकर मांडे, गं.ना.मोरजे आदी.
- ३ लोकसाहित्याच्या अभ्यासात साहाय्य करणाऱ्या संस्थांचा परिचय : अ) महाराष्ट्र राज्य लोकसाहित्य समिती, पुणे आ) लोकसाहित्य संशोधन मंडळ, औरंगाबाद

संदर्भ ग्रंथ :

- १ Standard Dictionary of Foklore Mythology & Legend, Ed.Maria ' Leanch, UISIR
- २ The Science of Foklore Alexander & Karappe

- ३ Introducing Folklore Kenneth & Mary Clarke
- ४ लोकसाहित्याचे अंतःप्रवाह, डॉ. प्रभाकर मांडे
- ५ लोकसाहित्याचे स्वरूप- डॉ. प्रभाकर मांडे
- ६ लोकसाहित्याचे लेणे- डॉ. मालती देशपांडे
- ७ अपौरुषेय वाङ्मय- डॉ.कमलाबाई देशपांडे
- ८ साहित्याचे मूळ धन- द.बा.कालेकर व वा.कृ.चोरघडे
- ९ लोकसाहित्याची रूपरेषा - दुर्गा भागवत
- १० धर्म आणि लकिसाहित्य - दुर्गा भागवत
- ११ मराठीतील स्त्रीधन-डॉ.सरोजिनी बाबर
- १२ मराठी लोकगीते- डॉ.सरोजिनी बाबर
- १३ मराठी लोककथा- डॉ. सरोजिनी बाबर
- १४ महाराष्ट्र राज्य लोकसाहित्यमाला पुष्प ११- संपादन - डॉ. सरोजिनी बाबर
- १५ मराठी तमाशा- नामदेव व्हटकर
- १६ मराठी लोकसंस्कृतीचे उपासक- डॉ. रा.चिं.ढेरे
- १७ लोकसाहित्याचे स्वतंत्र अभ्यासक्षेत्र- डॉ. गं. ना. मोरजे
- १८ लोकसाहित्य कलाविचार- डॉ.गं. ना. मोरजे
- १९ लोकसाहित्य विचार- डॉ.अनिल सहस्रबुद्धे
- २० नाचू कीर्तनाचे रंगी- डॉ. यशवंत पाठक
- २१ भारतीय मिथ्यांचा मागोवा- विश्वनाथ खैरे
- २२ लोकबंध- डॉ.अनिल सहस्रबुद्धे
- २३ आदिवासी कलाविश्व- गोविंद गारे
- २४ लोकनाट्याची परंपरा- वि.कृ. जोशी
- २५ लोकसंचित- डॉ.तारा भवाळकर
- २६ लोकसाहित्य : उद्गम व विकास -डॉ. शरद व्यवहारे
- २७ लोकसाहित्य : शोध व समीक्षा- डॉ.रा. चिं. ढेरे
- २८ संतसाहित्य आणि लोकसाहित्य- डॉ.रा. चिं.ढेरे
- २९ लोकधाटी- द.ग.गोडसे
- ३० मराठी लोककथा : स्वरूपमीमांसा- सौ. वैदेही कोळेकर

- ३१ लोकसाहित्य संशोधनपद्धती- डॉ. अनिल सहस्रबुद्धे
- ३२ लोकसाहित्याची मीमांसा भाग-१ व २- डॉ. विश्वनाथ शिंदे
- ३३ लोकसाहित्य : रंग आणि रेखा- डॉ. शरद व्यवहारे
- ३४ मराठी स्त्रीगीते- डॉ. शरद व्यवहारे
- ३५ भिल्लांची गाणी- डॉ. सुदाम जाधव
- ३६ लोककथा आणि मीमांसा- डॉ. कुलकर्णी
- ३७ लोकसाहित्य आणि इतिहास- डॉ. ग. ना. मोरजे
- ३८ लोकसाहित्याचा क्षेत्रीय अभ्यास- डॉ. ग. ना. मोरजे
- ३९ लोकनाट्य : उद्गम आणि विकास- डॉ. पुरुषोत्तम कालभूत
- ४० रंगबाजी- रुस्तुम अचलखांब
- ४१ लोकवाङ्मय स्वरूप- डॉ. शरद व्यवहारे
- ४२ महाराष्ट्र राज्य लोकसाहित्य समितीची सर्व प्रकाशने
- ४३ कूटकथेची कूळकथा- डॉ. गं. ना. मोरजे
- ४४ प्राणी लोककथा- डॉ. ग. ना. मोरजे
- ४५ जिप्सी लोककथा- डॉ. ग. ना. मोरजे
- ४६ लोकवाङ्मयशास्त्र- पद्मगंधा प्रकाशन
- ४७ लोकसाहित्य आणि लोकसंस्कृती- डॉ. विद्या व्यवहारे
- ४८ लोकगीताची सामाजिक पार्श्वभूमी- डॉ. विद्या व्यवहारे
- ४९ लोकरंजनाची पारंपरिक माध्यमे- डॉ. शरद व्यवहारे
- ५० मराठी लोककथागीत- डॉ. दिनकरराव कुलकर्णी
- ५१ लोकसाहित्याचे स्वरूप- डॉ. तारा भवाळकर
- ५२ स्त्रीधन- डॉ. उषा रावसाहेब शिंदे
- ५३ लोकसाहित्य दर्शन- (संपा.) डॉ. रमेश देवरे
- ५४ लोकसाहित्याच्या अभ्यासदिशा- डॉ. तारा भवाळकर
- ५५ लोकबंधात्मक चिकित्सा- डॉ. अनिल सहस्रबुद्धे
- ५६ लोककला - डॉ. अनिल सहस्रबुद्धे
- ५७ लोकसंस्कृती आणि लोकसाहित्य - डॉ. अनिल सहस्रबुद्धे
- ५८ तमाशा एक रांगडी कला, संदेश भंडारी

- ५९ शाहिरीचे लोकरंग, अंबादास तावरे
६० तमाशा लोकरंगभूमी, रुस्तुम अचलखांब
६१ मराठी लोककथा, सरोजिनी बाबर
६२ रंगबाजी, रुस्तुम अचलखांब
६३ म्हणी : अनुभवाच्या खाणी - डॉ. बाळासाहेब गुंजाळ
६४ ज्ञानेश्वरांचा लोकतत्त्वीय अभ्यास -डॉ.प्रमोद पडवळ
६५ शाहिरांचे शाहीर : भाऊ फक्कड – प्रा.पांडुरंग ऐवळे
६६ तमाशा : कला आणि जीवन - डॉ.सुनील चंदनशिवे
६७ लोकसाहित्यातील स्त्रीजीवन -डॉ.भारती रेवडकर
६८ भलरी - डॉ. सुभाष शेकडे
६९ आतमधे कीर्तन - डॉ. सुभाष शेकडे
७० दळण दळिते दळिते - डॉ.सुभाष शेकडे
७१ सुखदुःखाचे सगे सोयरे- डॉ.सुभाष शेकडे
७२ विरंगुळ्याची गाणी- डॉ.सुभाष शेकडे
७३ सातारी बोलीचा सांस्कृतिक आविष्कार, डॉ. जया कदम

किंवा

सौंदर्यशास्त्र [CBOP - 12]

तिसरे सत्र

उद्दिष्टे :

- १ सौंदर्यशास्त्राचा परिचय करून घेणे.
- २ सौंदर्यशास्त्र आणि विज्ञान, मनोविज्ञान, तत्त्वज्ञान इतर शास्त्रे यातील परस्पर संबंध समजावून घेणे.
- ३ सौंदर्यविषयक प्रमुख सिद्धांतांचा परिचय करून घेणे.
- ४ सौंदर्यानुभव ही संकल्पना आणि त्यामागील घटक समजावून घेणे.
- ५ सौंदर्यवाचक विधानांचे स्वरूप आणि त्यामागील दृष्टीकोण समजावून घेणे.
- ६ कलाकृतीचे रूप ही संकल्पना समजावून घेणे.
- ७ साहित्यविचार, समीक्षाविचार आणि सौंदर्यशास्त्र यातील अनुबंध स्पष्ट करणे.
- ८ सौंदर्यतत्त्वांची आकलनक्षमता विकसित करणे.

अभ्यासक्रम :

१ सौंदर्यशास्त्राचे स्वरूप

- १ सौंदर्यशास्त्र व विज्ञान, मनोविज्ञान आणि तत्त्वज्ञान संबंध
- २ सौंदर्यशास्त्र आणि समीक्षासंकल्पना
- ३ निसर्गातील सौंदर्य व निसर्गाबाहेरील सौंदर्य
- ४ सौंदर्यशास्त्र आणि नवे शोध

२ सौंदर्यवाचक विधानांचे स्वरूप

- १ सौंदर्यविधान आणि तार्किकता
- २ सौंदर्यविधान : सार्वत्रिक की व्यक्तिनिष्ठ?
- ३ सौंदर्यविधान आणि अनन्यसाधारणत्व
- ४ सौंदर्यविधान आणि नीतिविधान
- ५ सौंदर्यविधान आणि मूल्यविधान
- ६ सौंदर्यविधान आणि द्विध्रुवात्मकता

३ सौंदर्यसिद्धांत

- १ आविष्कारवाद
  - २ क्रीडासिद्धांत
  - ३ सुखवादाचा सिद्धांत
  - ४ भावनिष्ठतेचा सिद्धांत
  - ५ सह-अनुभूतीचा सिद्धांत
  - ६ लयसिद्धांत
- ४ सौंदर्यानुभव
- १ सौंदर्यानुभव आणि व्यावहारिक अनुभव
  - २ सौंदर्यानुभव आणि तार्किक अनुभव
  - ३ सौंदर्यानुभवाची विविधता व स्वायत्तता
  - ४ सौंदर्यानुभवातील तटस्थता
  - ५ सौंदर्यानुभवाची भावना
  - ६ सौंदर्यानुभवातील ज्ञानशक्तीचे मुक्तमेलन
  - ७ सौंदर्यानुभवातील वैश्विकता

चौथे सत्र
सौंदर्यशास्त्र [CBOP – 16]

अभ्यासक्रम :

१ सौंदर्यभावना : दृष्टिकोन

- १ सौंदर्यभावनेचे स्वरूप
- २ मानवी भावनांतील एक भावना : सौंदर्यभावना
- ३ सौंदर्यभावना : दृष्टिकोन
- ४ सौंदर्यभावनेचे कार्य

२ कला आणि रूप

- १ रूप (Significant Form) म्हणजे काय?
- २ ऑरिस्टॉटलची रूपविषयक कल्पना
- ३ कलाकृतीची सेंद्रिय एकात्मता
- ४ कलाकृतीचे अर्थपूर्ण रूप

३ कलेचे परिणाम

- १ कलेच्या परिणामाचे स्वरूप
- २ भावनांचे विरेचन अथवा विशुद्धीकरण
- ३ भावनात्मक समाधानता
- ४ परिणामकारक संदेशन

४ सौंदर्यशास्त्र आणि समीक्षा

- १ सौंदर्यशास्त्र आणि समीक्षेचे स्वरूप
- २ सौंदर्यशास्त्र आणि साहित्यविचार
- ३ सौंदर्यशास्त्र आणि समीक्षाविचार
- ४ सौंदर्यशास्त्राभ्यास आणि समीक्षकता

संदर्भ ग्रंथ :

- १ सौंदर्यमीमांसा- रा.भा.पाटणकर

- २ कांटची सौंदर्यमीमांसा- रा.भा. पाटणकर
- ३ क्रोचेचे सौंदर्यशास्त्र- रा.भा.पाटणकर
- ४ अरिस्टॉटलचे काव्यशास्त्र- गो.वि.करंदीकर
- ५ सौंदर्यविचार- मुंबई मराठी साहित्य संघ
- ६ सौंदर्यानुभव- प्रभाकर पाध्ये
- ७ सौंदर्य आणि साहित्य- बा. सी. मढेकर
- ८ मढेकरांचे सौंदर्यशास्त्र : पुनर्विचार- संपा.- कमलाकर दीक्षित
- ९ सृष्टी, सौंदर्य व साहित्यमूल्य- शरच्चंद्र मुक्तिबोध
- १० मढेकरांचे सौंदर्यशास्त्र: पुनःस्थापना-डॉ.द.भि.कुलकर्णी
- ११ Principles of Art R.D.Collingwood
- १२ The Theory of Beauty E.F.Carrit
- १३ Aesthetics Harold Osborne
- १४ History of Aesthetics Befond Bosen Quet
- १५ The Traditional Theory of Literature Ray Livigstonl

किंवा

लेखनविद्या आणि निबंध लेखन [CBOP - 12]

तिसरे सत्र

उद्दिष्टे :

- १ जीवनव्यवहारामध्ये लेखनविद्येचे स्वरूप, महत्त्व, गरज व वेगळेपण समजावून घेणे.
- २ संवादाची भाषा व लेखनाची भाषा यातील साम्यभेद समजावून घेणे.
- ३ सामाजिक, सांस्कृतिक, शासकीय, न्यायालयीन, आर्थिक आदी क्षेत्रात मराठी भाषेचे उपयोजन समजावून घेणे.
- ४ आधुनिक प्रसारमाध्यमांसाठी लेखन कौशल्ये समजावून घेणे.
- ५ निबंधलेखनाचे स्वरूप, विविधता, गरज समजावून घेणे.

अभ्यासक्रम :

१ भाषा : स्वरूप व कार्य

- १ जीनवव्यवहारातील भाषेचे महत्त्व
- २ भाषेचे प्रकार, स्वरूप
- ३ भाषिकसंवाद : स्वरूप, उद्दिष्टे, गरज
- ४ भाषेचेकार्य, भाषा एक सामाजिक संस्था

२ लेखनाची गरज व महत्त्व

- १ लिपीची गरज व महत्त्व
- २ बोलीभाषा व लिखितभाषा
- ३ लिखित भाषेचे महत्त्व व व्याप्ती
- ४ लेखन एकसंवाद : व्यक्तीगत पातळीवरील, सामाजिक पातळीवरील

३ लेखनाचे प्रकार ललित व ललितेतर लेखन :

- १ ललित लेखन : कथा, कादंबरी, नाटक, चरित्र, आत्मचरित्र व कविता यांचे लेखन
- २ ललित लेखनाची शैलीवैशिष्ट्ये
- ३ ललितेतर लेखन : शास्त्रीय लेखन, कार्यालयीन लेखन, वैचारिक लेखन
- ४ ललितेतर लेखनाची शैलीवैशिष्ट्ये

४ निबंधलेखन

- १ निबंधाचे स्वरूप, हेतू गरज
- २ निबंधाचे प्रकार
- ३ निबंधलेखनासाठी आवश्यक कौशल्ये
- ४ निबंधाची शैली व भाषा

लेखनविद्या आणि निबंध लेखन [CBOP - 16]

चौथे सत्र

अभ्यासक्रम :

- १ वृत्तपत्रीय लेखनविद्या
  - १ बातमी : लेखनकौशल्य व भाषावैशिष्ट्ये
  - २ अग्रलेख, स्फुटलेख, वृत्तलेखाचे लेखनकौशल्य
  - ३ जाहिरातलेखन
  - ४ जाहिरातीच्या भाषेची वैशिष्ट्ये
- २ नभोवाणीसाठी संहितालेखन
  - १ नभोवाणीसाठी बातमीलेखन कौशल्य
  - २ नभोवाणीवरील भाषणलेखन कौशल्य
  - ३ नभोवाणीसाठी जाहिरातसंहितालेखन कौशल्य
  - ४ नभोवाणीवरील विविध वाहिण्यांच्या भाषेतील वेगळेपण
- ३ चित्रवाणीमाध्यमासाठी लेखनविद्या
  - १ बातमी संहिता लेखनकौशल्य
  - २ मालिका संहिता लेखनकौशल्य
  - ३ जाहिरात संहिता लेखनकौशल्य
  - ४ माहितीप्रधान कार्यक्रम संहितालेखन कौशल्य
- ४ कार्यालयीन कामकाजासाठी लेखनविद्या
  - १ प्रमाणभाषेचे स्वरूप, गरज व महत्व
  - २ परिभाषा व कार्यालयीन परिभाषा , पारिभाषिक संज्ञा
  - ३ शासकीय परिपत्रके, पत्रे, इतिवृत्त, टिप्पणी यासाठीचे लेखनकौशल्य
  - ४ निवेदन युनिकोड व संगणकाचा वापर : अर्जमसुदा निर्मिती , माहितीपत्रक ,

संदर्भ ग्रंथ :

- १ व्यावहारिक मराठी, पुणे विद्यापीठ प्रकाशन
- २ व्यावहारिक मराठी, डॉ. काळे, डॉ. पुंडे
- ३ परिभाषाविषयक शासकीय पुस्तके (शासनव्यवहारात मराठी, पदनामकोश, आकाशवाणी, परिभाषाकोश इ.)
- ४ भाषा, मातृभाषा व परिभाषा, डॉ. रा. सो. सराफ
- ५ Marathi Structural Patten, डॉ. मॅक्सिन बर्नसन, जाई निमकर

- ६ An Intensive Course in Marathi, डॉ. विजया चिटणीस
- ७ Learning Marathi, डॉ. कल्याण काळे
- ८ वैखरी, डॉ. अशोक केळकर
- ९ भाषांतर : शास्त्र की कला ?, म. वि. फाटक
- १० जनसंपर्क:संकल्पना आणि सिद्धान्त, सुरेश पुरी
- ११ व्यावहारिक मराठी, ल. रा. नसिराबादकर
- १२ दूरदर्शन, आकाशानंद
- १३ दूरदर्शनसाठी लेखन, केशव केळकर
- १४ व्यावहारिक मराठी भाषा, य.च.म.मुक्त विद्यापीठ प्रकाशन
- १५ संवादाची मूलतत्त्वे, य.च.म.मुक्त विद्यापीठ प्रकाशन
- १६ संवादशास्त्र, श्रीपाद जोशी, संभव प्रकाशन
- १७ साहित्याची भाषा, भालचंद्र नेमाडे
- १८ लोकसंबंधविज्ञान, डॉ.गं. ना. मोरजे, गोपाळराव मिरीकर
- १९ Mass Communication in India, Kewal Kumarl
- २० व्यावहारिक मराठी भाषा, शरदिनी मोहिते
- २१ व्यावहारिक मराठी, (संपा।) डॉ. स्नेहल तावरे
- २२ व्यावहारिक मराठी, डॉ.सयाजीराजे मोकाशी, डॉ. रंजना नेमाडे
- २३ व्यावहारिक मराठी, डॉ.गोविलकर, डॉ. पाटणकर
- २४ व्यावहारिक मराठी, डॉ.स्नेहल तावरे
- २५ व्यावहारिक आणि उपयोजित मराठी, डॉ.मनोहर रोकडे
- २६ व्यावहारिक मराठी, प्रकाश परब
- २७ साहित्य संशोधन : वाटा आणि वळणे, डॉ.सुधाकर शेलार, अक्षरवाङ्मय प्रकाशन, पुणे.
- २८ मराठी साहित्य : काही लेखनबंध, डॉ.सुधाकर शेलार, स्वरूपप्रकाशन, औरंगाबाद
- २९ जाहिरातविश्व, संपादक, नंदन दीक्षित, शब्द मल्हार प्रकाशन, प्रथम आवृत्ती, २०१९
- ३० अक्षरनिष्ठांची मांदियाळी, (ग्रंथ-शोध आणि वाचन-बोध), अरुण टिकेकर, रोहन प्रकाशन, २०१२.
- ३१ विक्रत्यांचे अंतरंग, कि. मो. फडके, प्रथमावृत्ती, त्रिदल प्रकाशन, १९९७
- ३२ मुलाखतीचा मंत्र व नोकरीची हमी, भाऊसाहेब निमगिरीकर, श्रीविद्या प्रकाशन, २०१३.
- ३३ मुद्रणपर्व, दीपक घारे

- ३४ शब्दस्पर्श, दीपावली, २०१५
- ३५ पुस्तकांची मुखपृष्ठे आणि मांडणी, संपादक, अस्मिता मराठ
- ३६ शब्दस्पर्श, वार्षिक विशेषांक २०१७
- ३७ पुस्तकविक्रीच्या शटरमागे, संपादक, अस्मिता साठे
- ३८ मराठी ग्रंथप्रकाशनाची २०० वर्षे, शरद गोगटे, राजहंस प्रकाशन, २००८
- ३९ लेखनकला आणि लेखनव्यवसाय, वा. गो. आपटे, आनंद कार्यालय, पुणे, १९२६
- ४० बखर एका प्रकाशकाची, कुलकर्णी पं. अ. , मेनका प्रकाशन, पुणे १९९२
- ४१ प्रकाशक रा. ज. देशमुख, प्रकाशक, सदानंद भटकळ, संपा. सदानंद भटकळ, मुकुंदराव किल्लोस्कर आणि जया दडकर
- ४२ जाहिरातीचं जग, यशोदा भागवत, मौज प्रकाशन, तिसरी आवृत्ती, २०१७
- ४३ दशक्रियेची चित्रकथा, संजय कृष्णाजी पाटील, साकेत प्रकाशन, पहिली आवृत्ती, २०१९
- ४४ अलका तू असं लिही, सौ. मालती दांडेकर, वरदा बुक्स, दुसरी आवृत्ती, १९९५
- ४५ प्रकाशनातील भावे प्रयोग आणि पतंगाची दोरी, ह. अ. भावे, मंदाकिनी भावे, वरदा बुक्स, पहिली आवृत्ती, २०१४
- ४६ डॉ. आनंदीबाई जोशी, एका लघुपटाची रोजनिशी, अंजली किर्तने, शब्द प्रकाशन, प्रथमावृत्ती मे २००१
- ४७ स्वातंत्र्यवीर सावरकर चित्रपटकथा व संवाद, भाग पहिला, विश्राम बेडेकर, पॉप्युलर प्रकाशन, पहिली आवृत्ती, १९९१
- ४८ पत्रकारितेची मूलतत्त्वे, प्रभाकर पाध्ये, अनु. प्र. ना. परांजपे, वसुधा परांजपे, मेहता पब्लिशिंग हाऊस, पुनर्मुद्रण, २०१४
- ४९ वृत्तपत्र व्यवसाय काल आणि आज, डॉ. सुधाकर पवार, प्रकाशक, प्रमोद पवार, प्रथमावृत्ती, मार्च १९८६
- ५० गाथा कर्नाटक प्रिंटिंग प्रेसची, सदानंद भटकळ, मूळ गंथः द कर्नाटक प्रेस सागा, अनु. उषा टाकळकर, पद्मगंधा प्रकाशन, पहिली आवृत्ती, २०१०.
- ५१ ग्रंथालय संघटन, डॉ. रामेश्वर पवार, दिलीपराज प्रकाशन प्रा. लि, प्रथमावृत्ती २०१५.
- ५२ ग्रंथ महोत्सव, दिनकर पाटील, संस्कृती प्रकाशन, प्रथमावृत्ती २०११.
- ५३ वाचन कौशल्य, कृती, गती, आणि प्रगती, मेघमाला राजगुरू, उन्मेष प्रकाश, तृतीय आवृत्ती, मार्च २०१०.
- ५४ वाटा आणि मुक्काम (आशा बगे, भारत सासणे, सानिया, मिलिंद बोकील), मौज प्रकाशन, पहिली आवृत्ती २००९.
- ५५ वाचनसमृद्धीचे संदर्भ, नीलिमा भावे, परम मित्र पब्लिकेशन्स, आवृत्ती पहिली जून २०१९.
- ५६ एका ग्रंथपालाची प्रयोगशाळा, नरेंद्र लांजेवार, साकेत प्रकाशन, पहिली आवृत्ती, २०१२.

- ५७ वाचन का व कसे? प्रा. वा. शि. आपटे, सरिता प्रकाशन, चतुर्थ आवृत्ती जाने. २००१.
- ५८ साहित्यसूची, स्तंभलेखन विशेषांक, संपा. मोरेश्वर द. नादुरकर, १९९६.
- ५९ जनसंवाद आणि जनमाध्यम : सैद्धांतिक संकल्पन, श्रीपाद भालचंद्र जोशी, श्रीमंगेश प्रकाशन, २०००.
- ६० राजहंस ग्रंथवेध, निमित्त विस्ताराचा रौप्यमहोत्सव, , संपा. विनया खडपेकर, जून २०१८
- ६१ व्यक्तिमत्त्व विकास आणि भाषा, डॉ. मधुकर मोकाशी
- ६२ व्यावहारिक आणि व्यावसायिक लेखन प्रणाली, डॉ. मधुकर मोकाशी

किंवा

मराठीतील वैचारिक साहित्य [CBOP - 12]

तिसरे सत्र

उद्दिष्टे :

- १ वैचारिक साहित्याचे स्वरूप, संकल्पना समजावून देणे.
- २ वैचारिक साहित्यामागील सामाजिक, राजकीय, धार्मिक, शैक्षणिक, सांस्कृतिक आदी पार्श्वभूमी समजावून देणे.
- ३ आधुनिक मराठी साहित्यातील वैचारिक साहित्याची परंपरा समजावून देणे.

अभ्यासक्रम :

१ वैचारिक साहित्य: स्वरूप व संकल्पना

- १ साहित्य : स्वरूप व संकल्पना
- २ साहित्य प्रकार : ललित व ललितेतर साहित्य
- ३ वैचारिक साहित्य : स्वरूप व प्रयोजन
- ४ वैचारिक साहित्य : शैलीवैशिष्ट्ये

२ वैचारिक साहित्य: आशय आणि अभिव्यक्ती

- १ वैचारिक साहित्य : विषय आणि व्याप्ती
- २ वैचारिक साहित्य : तत्त्वचिकित्सा व आशय प्रतिपादन
- ३ वैचारिक साहित्य : अभिव्यक्ती वैशिष्ट्ये
- ४ वैचारिक साहित्य : सर्जनशीलता व नवनिर्मिती

३ मराठी वैचारिक साहित्य : पार्श्वभूमी व परंपरा

- १ मराठी वैचारिक साहित्य : मध्ययुगीन कालखंड
- २ मराठी वैचारिक साहित्य : गद्यलेखन परंपरा व नवता
- ३ मराठी वैचारिक साहित्य : अर्वाचीन कालखंड
- ४ मराठी वैचारिक साहित्य : नियतकालिकांचे योगदान

४ मराठीतील वैचारिक साहित्याची वाटचाल आणि त्यातील प्रमुख विचारवंत

- १ इ. स. १८१८ ते इ. स. १८७५
- २ इ. स. १८७५ ते इ. स. १९२०

३ इ. स. १९२१ ते इ. स. १९४५

४ इ. स. १९४६ ते इ. स. १९६०

चौथे सत्र

साहित्याचा सामाजिकदृष्टीने अभ्यास [CBOP - 16]

अभ्यासक्रम :

१ साहित्य आणि समाज : सहसंबंध

- १ साहित्य आणि समाज : परस्परसंबंध
- २ समाज, संस्कृती आणि साहित्यपरंपरा
- ३ समाजाचे साहित्यातील प्रतिबिंब
- ४ सामाजिक वृत्ती-प्रवृत्ती, युगधर्म आणि साहित्यातील आशय व अभिव्यक्ती

२ साहित्याच्या सामाजिक अभ्यासाचे स्वरूप

- १ साहित्याच्या अभ्यासाचे स्वरूप : विविध दृष्टिकोन
- २ साहित्याच्या सामाजिक अभ्यासाचे स्वरूप : समाजशास्त्रीय भूमिका
- ३ साहित्याचा सामाजिक अभ्यास : भूमिका व व्याप्ती
- ४ साहित्याचा सामाजिक अभ्यास : जीवनमूल्ये आणि कलामूल्ये यांचे संबंध

३ समाज आणि लेखक : सहसंबंध

- १ समाज आणि लेखकाचे व्यक्तिमत्त्व
- २ साहित्य निर्मिती आणि लेखकाचे व्यक्तिमत्त्व
- ३ साहित्य निर्मितीवरील वाङ्मयीन, राजकीय, सामाजिक, चळवळींचा प्रभाव
- ४ लेखकाची मातृभाषा आणि भाषिक क्षमता

४ साहित्य आणि वाचक

- १ साहित्यवाचन : मध्ययुगीन परंपरा
- २ साहित्यवाचन : अर्वाचीन काळातील बदलती वाङ्मयीन अभिरूची
- ३ सामाजिक वाटचालीचे साहित्यावरील परिणाम
- ४ साहित्याचे समाजावरील परिणाम

संदर्भ ग्रंथ

- १ मराठी साहित्यातील स्पंदने, गो.म.कुलकर्णी, सुवर्ण प्रकाशन, पुणे १९८५
- २ साहित्य आणि सामाजिक संदर्भ, रा.ग.जाधव, कॉन्टिनेंटल प्रकाशन, पुणे १९७५

- ३ साहित्य आणि सामाजिक संदर्भ, अंजली सोमण, प्रतिमा प्रकाशन, पुणे १०८९
- ४ साहित्य आणि समाज, सुनंदा गोसावी, विलास खोले, प्रा.गोखले, एज्युकेशन सोसायटी, नाशिक १९९१
- ५ साहित्य: समीक्षा आणि संवाद, रवींद्र ठाकूर, दिलीपराज प्रकाशन, पुणे
- ६ कथा सृजनाची, प्रभाकर अत्रे, सोमय्या पब्लिकेशन, मुंबई १९७०
- ७ मराठी सामाजिक नाटक आणि समस्या, कल्पना परांजपे
- ८ नवसमीक्षा : काही विचारप्रवाह गो.म.कुलकर्णी, मेहता पब्लिशिंग हाउस,
- ९ मराठी साहित्य, समाज व संस्कृती, आनंद यादव, मेहता पब्लिशिंग हाउस, पुणे १९८५
- १० समाज आणि साहित्य, अविनाश सहस्रबुद्धे, लोकवाङ्मय गृह प्रा.लि.मुंबई १९८०
- ११ समीक्षेतील अवतरणे, रा.ग.जाधव
- १२ सांस्कृतिक मूल्यवेध, रा.ग.जाधव
- १३ मूल्यविवेक, मोतीराम कटारे
- १४ साहित्य संशोधन : वाटा आणि वळणे, डॉ.सुधाकर शेलार, अक्षरवाङ्मय प्रकाशन, पुणे.
- १५ संतसाहित्यातील सामाजिकता, डॉ. तानाजी पाटील
- १६ विष्णुशास्त्री चिपळूणकर कार्य आणि कर्तृत्व, डॉ. प्रभाकर कुलकर्णी, संपा. डॉ. तानाजी पाटील

किंवा

साहित्य : सर्जन व उपयोजन [CBOP - 12]

तिसरे सत्र

उद्दिष्टे :

- १ साहित्य सर्जनाचे स्वरूप समजावून देणे.
- २ विविध साहित्यप्रकारांचे साम्य भेद लक्षात घेऊन त्यांची वैशिष्ट्ये समजावून देणे.
- ३ साहित्य सर्जनामध्ये समाज, भाषा, परिस्थिती, प्रसार-माध्यमे, कालतत्त्व आदींचे स्थान समजावून देणे.
- ४ विविध साहित्यप्रकारांच्या माध्यमातून साहित्यसर्जनाचे उपयोजन करणे

अभ्यासक्रम :

१ साहित्याच्या सर्जन प्रक्रियेसंबंधी तात्त्विक मीमांसा

- १ साहित्य : स्वरूप व निर्मितीप्रक्रिया
- २ साहित्य आणि प्रतिभा
- ३ साहित्य : अभिव्यक्ती पद्धती व साहित्यप्रकार
- ४ साहित्य आणि भाषा

२ भारतीय व पाश्चात्य विचारवंतांची लेखकांची मते

- १ साहित्यनिर्मितीविषयक भारतीय मीमांसा
- २ साहित्यनिर्मितीविषयक पाश्चात्य मीमांसा
- ३ साहित्यविषयक भारतीय सिद्धांत
- ४ साहित्यविषयक पाश्चात्य सिद्धांत

३ सर्जनप्रक्रिया व समकालीन परिस्थिती

- १ सर्जनप्रक्रिया व युगधर्म
- २ सर्जनप्रक्रिया व उपलब्ध साहित्यप्रकार
- ३ सर्जनप्रक्रिया व समकालीन प्रसारमाध्यमांतील लेखनप्रकार
- ४ सर्जनशीलता : एक अर्जित कौशल्य

४ साहित्यनिर्मिती : आवश्यक कौशल्ये

- १ साहित्याच्या पूर्वपरंपरेचे ज्ञान
- २ समकालीन साहित्याचे वाचन

- ३ संवेदनक्षमता व समकालाचे सजग भान
- ४ अभिव्यक्त होण्याची इच्छाशक्ती

चौथे सत्र

साहित्य : सर्जन व उपयोजन [CBOP - 16]

अभ्यासक्रम :

१ सर्जनप्रक्रियेच्या उपयोजनातील समस्या

- १ सर्जनप्रक्रियेच्या उपयोजनातील समस्या : भारतीय विचार
- २ सर्जनप्रक्रियेच्या उपयोजनातील समस्या : पाश्चात्य विचार
- ३ साहित्य निर्मिती आणि साहित्यप्रकारांच्या कक्षा
- ४ साहित्य निर्मिती आणि सामाजिक निर्बंध

२ साहित्यनिर्मितीच्या प्रक्रियेमध्ये समाज, भाषा इ. चे स्थान

- १ साहित्याचे उपयोजन : साहित्य प्रकारांचा अभ्यास
- २ साहित्यप्रकार : मध्ययुगीन, अर्वाचीन.
- ३ साहित्यप्रकार : अभिव्यक्ती वैशिष्ट्ये
- ४ साहित्यकृती आणि भाषा

३ साहित्यसर्जनाच्या प्रक्रियेमधील प्रसार माध्यमे, कालतत्त्व इ. चे स्थान

- १ साहित्यप्रसार : आधुनिक साधने
- २ आधुनिक साधने आणि बदलते लेखन प्रकार (विषय, आशय व अभिव्यक्ती दृष्ट्या)
- ३ समाजाची बदलती अभिरुची
- ४ साहित्याचे इतर कलांसाठी उपयोजन

४ स्वाध्याय- प्रकल्प

- १ विद्यार्थ्यांनी सैद्धांतिक विवेचन अथवा कोणत्याही साहित्यप्रकारातील (सर्जनशील) ललित साहित्यकृतीचे लेखन करून सादर करणे अपेक्षित आहे.

संदर्भ ग्रंथ :

- १ सौंदर्यमीमांसा, रा.भा. पाटणकर
- २ काव्यशास्त्रप्रदीप, स.रा.गाडगीळ
- ३ कविता फुलते अशी, वा.रा.ढवळे

- ४ एका पिढीचे आत्मकथन, वा.रा.ढवळे
- ५ कथाकल्प, पु.भा.भावे
- ६ संवाद, विजया राजाध्यक्ष
- ७ मुलाखती साहित्यिकांच्या, नंदनवार
- ८ गप्पा : सहा साहित्यिकांशी, वीणा देव
- ९ कहाणीमागची कहाणी, वीणा देव
- १० साहित्याची निर्मितीप्रक्रिया, आनंद यादव
- ११ मध्यमा : भाषा आणि भाषा व्यवहार, अशोक केळकर
- १२ वैखरी: भाषा आणि भाषा व्यवहार, अशोक केळकर
- १३ प्रतिभा साधन, ना.सी.फडके
- १४ लघुकथा : तंत्र आणि मंत्र, ना.सी.फडके
- १५ अनुष्ठुभ २००२ दिवाळी २००४ डिसेंबर, जानेवारी २००५
- १६ शैलसंवाद, शैलेश त्रिभुवन.